

DOKUMENT O POLITIKAMA

SOCIJALNA INKLUZIJA ROMA

Od 15-30 miliona Roma¹ širom sveta, procenjuje se da između 10 i 12 miliona živi u Evropi, od čega oko šest miliona živi u Evropskoj uniji, što čini Rome najvećom etničkom manjinom na ovom kontinentu. Tokom poslednjih deset godina, posebno nakon proširenja Evropske unije 2004. i 2007. godine, Romi su počeli da se sele iz država Centralne i Istočne Evrope u države Zapadne i Severne Evrope, u nadi da će tamo naći bolji život. Međutim, romske zajednice širom Evrope su i dalje predmet izuzetno visokih stopa diskriminacije, socijalne isključenosti i siromaštva.²

Eurodiaconia prepoznaje značaj zakonodavstva na nivou Evropske unije, čiji je zadatak da štiti ljudska i socijalna prava Roma, poput Lisabonskog sporazuma koji Povelju Evropske unije o osnovnim pravima³ čini pravno obavezujućom. Međutim, naš stav o inkluziji Roma nije zasnovan samo na osnovnim ljudskim pravima. Mi verujemo da su svi ljudi stvoreni prema božijem liku i da imaju podjednaku vrednost i dostojanstvo, i ovaj stav je osnova za celokupan rad Eurodiaconie. Verujemo da svaka osoba poseduje bogodan potencijal i život, bez obzira na socijalni položaj, status, rasu, pol ili starost. Mnogi članovi Eurodiaconie pružaju usluge i sprovode projekte upravo kako bi pomogli osnaživanju romskih zajednica, ali iako ne možemo da radimo na svim aspektima diskriminacije prema Romima, *možemo* da izrazimo zabrinutost naših članova, koji su i sami pružaoci socijalnih i zdravstvenih usluga. Eurodiaconia veruje da je adekvatan **pristup kvalitetnim socijalnim uslugama i zdravstvena zaštita dostupna svima** ono je suština socijalne Evrope, i da je ključna za proces inkluzije Roma u naše zajednice.

U ovom dokumentu ističemo neke od ključnih prepreka inkluziji Roma, posebno se osvrćući na pristup socijalnim uslugama i uslugama zdravstvene zaštite, i dajemo preporuke Evropskoj uniji i državama članicama na koji način da ove prepreke prevaziđu.

Prepreke socijalnoj inkluziji se ne mogu sagledavati pojedinačno: potreban je **integrisan pristup** svih politika i strategija za inkluziju Roma, koje njihove potrebe razmatraju posmatraju na holistički način i koje osiguravaju njihovo aktivno učešće. Pristup koji ne posmatra potrebe ljudi na sveobuhvatan, holistički način i koji sprovodi inicijative bez učešća samih Roma, čini suvišnim velikodušno finansirane projekte i programe inkluzije sa najboljim namerama. I dok Eurodiaconia zagovara prava Roma, razumemo da uz prava dolaze i određene odgovornosti, te se od Roma očekuje da doprinose i učestvuju u civilnom životu, kao i drugi državljani Evropske unije. Socijalna inkluzija je dvosmeran proces i svaki pojedinac mora biti osnažen da aktivno učestvuje u njemu.

Eurodiaconia je uverena da svaka strategija za inkluziju Roma mora imati **dugoročnu perspektivu i dugoročnu održivost**. Ipak nije realno očekivati značajne rezultate u relativno kratkom vremenskom periodu, jer su generacije Roma odrasle u segregaciji. Svakako je moguće, ali i potrebno ubrzati i poboljšati pristup socijalnim uslugama i uslugama zdravstvene zaštite, kao i pristupu obrazovanju. Integracija, međutim, podrazumeva **učešće svih zainteresovanih, i kao i promenu stavova i praksi** unutar društva,

¹ (što uključuje Čergare, Cigane, Manuše, Aškalijske i Sinte)

² Situacija Roma u 11 država članica EU-a – Kratak prikaz rezultata istraživanja (Fra Maj 2012)

³ http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

što je dugotrajan proces-. Potrebno je mnogo više vremena kako bi se stavovi izmenili, kao i strpljenje od strane svih aktera u ovom procesu.

Perspektiva ovog rada je pre svega uperena ka onim zajednicama Roma koje žive u Istočnoj i Centralnoj Evropi, kao i autohtonim Romima koji žive u Severnoj Evropi, a koji žive u posebno teškim socio-ekonomskim prilikama u svojim državama. Međutim, usled nedavnih i rastućih tendencija migracije Roma iz Centralne i Istočne Evrope u Zapadnu i Severnu Evropu, jedan poseban deo ovog dokumenta je posvećen pitanjima vezanim za određene probleme koje prouzrokuje bezvizni režim putovanja.

Uloga Evropske unije i država članica

Ozbiljni oblici diskriminacije sa kojima se Romi suočavaju su prepoznati u političkim krugovima na nivou Evropske unije, kao i potreba za poboljšanjem socio-ekonomske situacije Roma, posebno nakon usvajanja Evropske platforme za inkluziju Roma kao i nakon Evropskog samita visokog nivoa o Romima . Eurodiaconia posebno pozdravlja Evropski okvir za strategije integracije Roma iz 2011. godine, koji se fokusira na četiri ključna aspekta koje čine obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita i stanovanje, i Nacionalne strategije za integraciju Roma koje su potom usvojene od strane svake države članice. Potvrđujemo da su se države članice obavezale na promovisanje inkluzije Roma 2011. godine, kada su odobrile dokument unutar [zaključaka EPSCO saveta](#). Ono što će međutim sada biti ključno, jeste stvarno političko angažovanje, pretvoreno u aktivnosti, od nivoa Evropske unije do lokalnog nivoa, kako bi se osigurala primena Nacionalnih strategija za inkluziju Roma zajedno sa Romima, kao i da su ove strategije redovno razmatrane i osiguralo praćenje njihovog napretka. Politička volja na svim nivoima, posebno na lokalnom nivou, od vitalnog je značaja za promene. Evropska komisija mora da obezbedi snažno nadgledanje ostvarivanja Nacionalnih strategija i mora da obezbedi da se Nacionalne kontakt tačke za integraciju Roma sastaju redovno, kako bi podelile njihove poteškoće i uspesi, osigurala razmena primera dobre prakse, kao i sprovođenje redovnih dijaloga sa civilnim društvom.

Važnu ulogu će igrati i različiti izvori finansiranja iz Evropske unije, koji su dostupni projektima za inkluziju Roma, međutim, veoma je važno i da Komisija sprovede iscrpno nadgledanje kako bi se uverila da se ovi fondovi koriste na efikasan i efektivan način i da stižu do ciljne grupe. Međutim, EU fondove ne treba koristiti kako bi se ispravile greške unutar nacionalnih politika: države članice moraju da preuzmu odgovornost i obezbede dovoljnu količinu budžetskog finansiranja za rešavanje domaćih problema, dok EU fondovi treba samo da doprinose njihovim nacionalnim strategijama za integraciju Roma. Iznova, učešće i dijalog sa civilnim društvom na nivou Evropske unije i samih država članica je ključno radi osiguravanja efektivne upotrebe sredstava.

Uloga Eurodiaconie

Dijakonijske organizacije i ogranizacije povezane sa crkvom igraju ključnu ulogu u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti, uključujući ovde i romske zajednice. Socijalne usluge omogućavaju Romima da se integrišu ili reintegrišu u društvo, da ostvare i zadrže zaposlenje i pruža im izlaz iz siromaštva i isključenosti, ojačavanjem njihove socio-ekonomske nezavisnosti. Rad naših članova pokriva sve četiri oblasti iz Evropskog okvira uključujući **zdravlje, stanovanje, obrazovanje i zapošljavanje**. Kliknite [ovde](#) kako biste pogledali naš prikaz primera rada naših članova sa Romima. Duboko verujemo da su crkve i dijakonijske organizacije idealno pozicionirane za rad sa romskim zajednicama na terenu, gde je pružaocima javnih usluga ponekad teško da dopru. Jedinstven položaj crkve unutar društva i lokalne zajednice takođe znači da Romi češće veruju pružaocima usluga koji su povezani sa crkvom nego institucijama države. Dijakonijske organizacije takođe mogu da angažuju Rome unutar svojih usluga kao volontere ili radnike. Na ovaj način Romi osećaju veći stepen vlasništva nad projektima i istovremeno se pomaže njihova integracija u tržište rada.

Evropska komisija je takođe potvrdila ulogu crkava unutar inkluzije Roma, sa dve specifične reference unutar Evropskog okvira. Prva referenca, koja se odnosi na **obrazovanje**, naglašava „*potrebu osnaživanja veza sa*

zajednicama kroz kulturne/školske medijatore, crkve, religijska udruženja ili zajednice i kroz aktivno učešće roditelja Roma, kako bi se poboljšale interkulturalne kompetencije učitelja, smanjila segregacija i kako bi se obezbedilo poštovanje obaveze pohađanje osnovne škole. Članovi Eurodiaconie na mnogo načina rade na poboljšanju pristupa obrazovanju za romsku decu, blisko saradujući sa roditeljima, pružanjem edukativnih usluga na svim nivoima, kao i vannastavnu podršku i i kroz aktivnosti kao što su klubovi mladih, dnevni centri i podrška za izradu domaćih zadataka nakon nastave.

Komisija je takođe naglasila potencijal da se crkvama i nevladinim organizacijama poveri **implementacija i upravljanje nad delom državnih programa inkluzije** kako bi se „prevazišli problemi sa kapacitetima, kao što je nedostatak kompetencija i administrativnih kapaciteta nadležnih organa“. Podsetili bismo nadležne organe da mnogi naši članovi rade među Romima dugi niz godina i da su stekli iskustvo i znanje koje može biti značajna prednost prilikom implementacije programa inkluzije. Pozivamo nacionalne i lokalne vlasti da saraduju sa našim članovima i da obezbede konsultacije sa njima na svim nivoima implementacije nacionalnih strategija za inkluziju Roma.

Dostupnost socijalne zaštite i socijalnih usluga

Pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti je osnovno ljudsko pravo. Povelja o osnovnim pravima Evropske unije jasno prepoznaje pravo na socijalnu sigurnost i socijalnu pomoć. Revidirana Evropska socijalna povelja⁴ zahteva od država članica da garantuju pravo na socijalnu pomoć, pravo na stanovanje i pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu koja uključuje i deo o porodičnom stanovanju (Deo II, Član 16) bez diskriminacije na bilo kom osnovu. Osim toga, Direktiva o rasnoj jednakosti takođe sadrži strogu zabranu direktne ili indirektno diskriminacije u širokom spektru oblasti, uključujući i socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu. Uprkos usvajanju ovih zakonskih okvira, naši članovi uviđaju da mnogi Romi i dalje nemaju pristup osnovnim socijalnim i zdravstvenim uslugama.

Jedna od većih prepreka koja sprečava Rome da pristupe socijalnim i zdravstvenim uslugama jeste nedostatak adekvatne dokumentacije, uključujući izvode iz matične knjige rođenih i venčanih, dokaze o zdravstvenom osiguranju, boravišne dozvole i lične karte, što često ostavlja Rome „bez države“ i postavlja pitanje oko njihovog pravnog statusa. Pravni status romske manjine predstavlja ključni problem, s obzirom da snažno utiče na pravo na socijalnu zaštitu i sisteme zdravstvene zaštite, kao i na pristup obrazovanju. Osim toga, ukoliko Romi nisu formalno zaposleni, njihova socijalna prava su značajno ograničena, jer je u većini država članica pristup socijalnim pravima povezan sa zaposlenjem. Zbog toga je važna Preporuka o aktivnoj inkluziji⁵, jer ona naglašava značaj inkluzije onih koji su najudaljenijih od tržišta rada kroz pružanje usluga osnaživanja i adekvatnog minimalnog prihoda. Osim toga, niži nivoi obrazovanja, administrativni troškovi i birokratske prepreke sprečavaju Rome da nabave dokumente koji su im potrebni za ostvarivanje prava, posebno prilikom selidbe u drugu državu članicu. Eurodiaconia zbog toga podstiče države članice da uklone birokratske, administrativne i finansijske prepreke kako bi olakšali civilnu registraciju.

Druge prepreke koje sprečavaju romske zajednice da pristupe socijalnim uslugama su loša informisanost i nepoverenje prema socijalnim radnicima. Kontakt između pružalaca socijalnih usluga i romskih zajednica je dodatno otežan preprekama u komunikaciji, poput jezičkih barijera. Državne vlasti stoga moraju da ulože u poboljšanje komunikacije i medijacije između romskih zajednica i pružalaca socijalnih usluga. Dostupnost i informisanost moraju biti prioritet kako bi se osiguralo da su Romi dobro obavешteni o svojim socijalnim pravima i odgovornostima.

Naše preporuke

Evropska unija treba da

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/reporting/statereports/Portugal4_en.pdf

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_inclusion_fight_against_poverty/em0009_en.htm

- obezbedi da države članice sprovode principe aktivne inkluzije koje su definisane Preporukama iz 2008. godine, kao i da uvrste ove principe u svoje Nacionalne strategije za integraciju Roma

Države članice treba da:

- pojednostave administrativne procese i uklone finansijske prepreke za civilnu registraciju
- pruže pomoć oko administrativnih procedura, kao što je popunjavanje formulara, posebno Romima koji imaju poteškoća sa brojanjem i čitanjem
- obezbedi sredstva za medijaciju između pružalaca socijalnih usluga i Roma, posebno radi zapošljavanja lokalnih Roma kao medijatora
- izabere medijatore na osnovu njihove prihvaćenosti u romskoj zajednici, umesto da najvažniji kriterijumi budu njihove formalne kvalifikacije
- finansira obuku za pružaocima socijalnih usluga u oblasti kulturnih obeležja Roma i Romkinja
- obezbedi i učini dostupnim lako razumljive informacije o socijalnim pravima (i na romskim jezicima)

Pristup zdravstvenoj zaštiti

Pojedinci koji pripadaju romskoj populaciji tipično imaju kraći očekivani životni vek i veću stopu smrtnosti u poredjenju sa nacionalnim prosekom. Uslovi stanovanja koji su ispod standarda negativno utiču na zdravlje mnogih koji žive u romskim zajednicama. Ove zajednice često nemaju pristup osnovnim elementima infrastrukture poput električne energije, tekuće vode i sanitarnim uređajima. Siromaštvo i loši uslovi stanovanja, zajedno sa diskriminacijom prilikom pružanja zdravstvenih usluga, su doveli do visokih stopa pojavljivanja zaraznih bolesti i poremećaja uhranjenosti. Osim toga, Romi često žive u izolovanim ruralnim sredinama ili kampovima na obodima gradova uz ograničene mogućnosti korišćenja sredstava javnog transporta. Sve ovo dodatno otežava probleme vezane za pristup zdravstvenim centrima i lekarima specijalistima. Usled loše ekonomske situacije, mnogi Romi ne mogu da priušte plaćanje lekova, čak ni kada uspeju da posete lekara specijalistu. Potrebno je istaći međusobno povezane odrednice zdravlja, koje uključuju pristup zapošljavanju, obrazovanju, stanovanju, zdravstvenoj i socialnoj zaštiti, iznova naglašavajući potrebu za *integriranim* pristupom, kako bi se poboljšala situacija Roma.

Iako u većini država Evropske unije Romi imaju pristup hitnoj medicinskoj pomoći, često ne mogu da pristupe *osnovnoj* zdravstvenoj nezi. Iz ovog razloga pojedini članovi Eurodiaconie pružaju zdravstvenu negu Romima kada joj oni ne mogu pristupiti na uobičajene načine. Ponavljamo, nemogućnost pristupa je većinom uzrokovana nedostatkom dokumenata kojim se može utvrditi identitet. Međutim, za mnoge su jezičke prepreke, nedostatak sredstava i nedostatak informacija o sopstvenim pravima, dodatne prepreke koje mnoge sprečavaju da pristupe nezi koja im je potrebna. Jasno je da bi pružanje zdravstvenih usluga bez diskriminacije i na inkluzivan način poboljšalo zdravlje mnogih Roma i smanjilo zdravstvenu nejednakost. Osim toga, pristup kvalitetnoj zdravstvenoj nezi je ključno evropsko osnovno pravo, na koje Romi, kao građani Evrope, imaju pravo.

Naše preporuke

Države članice treba da:

- podrže lokalne romske organizacije prilikom pružanja informacija o socijalnim i zdravstvenim pravima
- podrže kulturnu medijaciju kako bi pospešili proces komunikacije i saradnje između pružalaca zdravstvenih usluga i romskih zajednica
- sprovode proaktivne zdravstvene inicijative sa perspektivom pružanja pomoći kako bi se poboljšalo poverenje korisnika
- kada je potrebno, dovode zdravstvenu zaštitu u dom korisnika, putem npr. mobilnih klinika

Obrazovanje

Segregacija Roma je neprekidan problem u Evropi, u svim sferama društvenog života; segregacija unutar obrazovanja je posebna prepreka inkluziji, jasno povezana sa teritorijalnom segregacijom i utiče na mogućnosti zapošljavanja. Značajan je stepen napuštanja školovanja u ranom uzrastu među romskom decom, a mnoga se nikada ni ne upisuju u škole. Ponavljamo, nedostatak lične dokumentacije sprečava mnogu romsku decu da se upišu u škole. U pojedinim zemljama, romska deca su i dalje greškom smeštena u škole za one sa posebnim potrebama/smetnjama u razvoju, gde je kvalitet obrazovanja lošiji od onog u standardnim školama.

Romska deca često iskuse jezičke prepreke ili se jednostavno suočavaju sa diskriminacijom u učionicama. Dok medijatori mogu da pruže osnovnu podršku nastavnicima, takođe je važno da se nastavnici obuče na rad sa đacima i roditeljima Romima. Naši članovi ističu da je podjednako, ili čak i više važno da se radi sa roditeljima, kako bi bili ohrabreni da pošalju svoju decu u školu. Prisustvovanje nastavi je često onemogućeno jednostavno zbog toga što mnoge romske porodice ne mogu da pokriju troškove putovanja do škole, udžbenika ili obroka. Roditeljima će ponekad biti potreban podsticaj da decu šalju u školu umesto na posao (što je kratkoročno isplativije za porodicu). Osim toga, segregacija u školi podstiče stereotipe o „drugome“ – kod neroma o Romima, kod Roma o neromima, što se urezuje u umove dece u uzrastu veoma podložnom uticajima, te je ovo važno onemogućiti počevši od najranijeg uzrasta.

Eurodiaconia bi volela da vidi da državne i lokalne vlasti aktivno rade na umanjenju segregisanog i nekvalitetnog obrazovanja Roma, i da rešavaju pitanje ranog ispadanja iz školskog sistema. Iako okvirni dokument Komisije ima za cilj da svi Romi završe osnovnoškolsko obrazovanje, Eurodiaconia želi da naglasi da bi sva deca trebala da završavaju i srednjoškolsko obrazovanje. Takođe bismo naglasili i značaj obrazovanja u ranom uzrastu, kao i brigu o razvoju deteta. Zaključci izveštaja Svetske banke⁶ pokazuju da romska deca koja pohađaju predškolsku nastavu imaju mnogo bolje rezultate prilikom procena učenja, i mnogo je veća verovatnoća da će kasnije upisati srednju školu. Osim toga, izveštaj iz Česke i Slovačke pokazuje da je mnogo manja verovatnoća da će deca koja su pohađala predškolsko obrazovanje biti usmerena na obrazovanje za one sa posebnim potrebama, koje je stvoreno za decu sa poteškoćama u učenju i smetnjama u razvoju. Ulaganje u rano detinjstvo i brigu znači da se romskoj deci daje prilika za ravnopravniji početak života. Možemo samo da se nadamo da ćemo iskoreniti međugeneracijsko siromaštvo kada romska deca počnu kvalitetno da se obrazuju i kada budu imala bolje mogućnosti za zapošljavanje.

Naše preporuke

Države članice treba da:

- ohrabruju i promovišu zapošljavanje nastavnika Roma u školama
- promovišu kvalitetno i inkluzivno obrazovanje u ranom uzrastu namenjeno romskoj deci
- obezbede zajedničko obrazovanje romske i neromske dece
- pokriju troškove osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja za sve porodice sa niskim prihodima
- pruže podršku i pomažu medijaciju između škola i romskih porodica, posebno kako bi se prevazišle jezičke prepreke. Treba zaposliti medijatore iz romskih zajednica
- omogućiti da nastavnici Romi obučavaju ostale nastavnike za rad sa romskom decom
- aktivno sprovode borbu protiv segregacije Roma unutar obrazovnog sistema, posebno u oblasti rasporedjivanja dece u škole za đake sa posebnim potrebama/smetnjama u razvoju
- smanje broj onih koji rano napuštaju srednjoškolsko obrazovanje u skladu sa strategijama i ciljevima Evropa 2020

⁶ www.worldbank.org/roma na osnovu regionalnog istraživanja UNDP/Svetske banke/Evropske komisije iz 2011. godine u Bugarskoj, Českoj, Mađarskoj, Rumuniji i Slovačkoj

- pružaju podršku deci za izradu domaćih zadataka
- aktivno rešavaju probleme javne diskriminacije i rasizma kroz edukacije o romskoj kulturi, istoriji i identitetu, unutar školskog plana i programa namenjenog svim djacima.

Stanovanje

Pristup pristojnim uslovima stanovanja je fundamentalno evropsko pravo. Međutim, uporedni izveštaj o uslovima stanovanja Roma i putnika u Evropskoj uniji⁷ Agencije za osnova prava, pruža dokaze da su Romi u izuzetno nepovoljnom položaju u privatnom i socijalnom stanovanju na teritoriji Evropske unije, uključujući ovde diskriminaciju prilikom pristupa uslugama stanovanja, loše uslove stanovanja, naročito u romskim naseljima, segregaciju (neadekvatan pristup javnim uslugama, zapošljavanju i školama) i prisilno iseljavanje. Nedostatak tekuće vode, sanitarnog minimuma i električne energije neizbežno spušta standarde uslova stanovanja i povećava zdravstvene probleme.

Eurodiaconia smatra neprihvatljivim da iko u Evropi danas bude prisiljen da živi u ovakvim uslovima. Lokalne vlasti moraju stoga identifikovati gde postoji nedostatak osnovnih uslova života unutar romskih zajednica, i obezbediti im pristup na dostupan i adekvatan način. Segregacija pri stanovanju mora biti obuhvaćena merama za njeno rešavanje u svakoj nacionalnoj strategiji za integraciju Roma, kako bi se sprečilo da predstavlja prepreku pri obrazovanju ili pristupu zdravstvenoj zaštiti i dr.

Izveštaji takođe pokazuju da se Romi koji pokušaju da napuste izdvojena naselja susreću sa ozbiljnim problemima pri pokušaju da pristupe javnim ili privatnim nekretninama na iznajmljivanje. Na primer, kriterijumi socijalnog stanovanja često isključuju Rome, jer jedan od uslova zahteva da je korisnik/ca zaposljen/a ili zahteva određena dokumenta za identifikaciju. Osim toga, kada je potrebno pružiti dokaz o stalnoj adresi, Romi sa nomadskim načinom života često su odmah isključeni iz dobijanja socijalnih povlastica, jer je stalna adresa potrebna radi isplate.⁸ Eurodiaconia bi stoga volela da vidi pojednostavljivanje nacionalnih i lokalnih administrativnih procedura, koje bi dozvolile Romima da se lakše registruju (sa ili bez stalne adrese) kako bi bili u mogućnosti da ostvare svoja socijalna prava kao što je dostojanstveno stanovanje.

Naši članovi takođe primećuju povećan broj raseljavanja romskih naselja koje sprovodi vlada, bez pružanja održivog rešenja za potrebe stanovanja njihovih stanara, što se često sprovodi neposredno pre održavanja lokalnih izbora. Eurodiaconia osuđuje ovaj sistem "žrtvenog jagnjeta" i direktnu ili indirektnu diskriminaciju prema Romima, i naglašava da je trenutni nedostatak političke volje da se Romi uključe u društvo na nacionalnom i lokalnom nivou, osnovna prepreka inkluziji Roma.

Naše preporuke

Države članice treba da:

- prepoznaju i primene pravo na dostojanstveno stanovanje za sve (uključujući i osnovne uslove kao što je dostupna tekuća voda, električna energija, gas)
- omoguće učešće Roma u pripremi i sprovođenju planova za stanovanje
- predlažu stambene modele koji izbegavaju dalju životnu segregaciju Roma
- izbegnu iseljavanje koliko je to moguće; umesto toga usvojiti dugoročne, integrisane i inkluzivne politike stanovanja kao ključne elemente nacionalnih strategija za inkluziju Roma
- obezbede podršku/obuku za stanovanje kao vid prevencije beskućništva usled zahteva stanodavaca

⁷ http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ROMA-Housing-Comparative-Report_en.pdf

⁸ <http://www.errc.org>

Zapošljavanje

Romske zajednice su takođe suočene i sa značajnom isključenošću i iz tržišta rada, obeleženi visokom stopom nezaposlenosti i sistematskim preprekama pristupu tržištu rada, usled razloga koji su već ranije pomenuti, kao što je segregacija pri stanovanju, nejednak pristup kvalitetnom obrazovanju, i direktna ili indirektna rasna diskriminacija od strane poslodavaca⁹. Zapošljavanje je jedan od najefikasnijih načina kojim se može pomoći pojedincima da se izdignu iz siromaštva i potpomaže dodatnu socijalnu inkluziju. Stoga Eurodiaconia duboko veruje da Evropska unija i države članice moraju više da učine kako bi se sistematski poboljšala integracija Roma u tržište rada kroz praćenje i sprovođenje Nacionalnih strategija za inkluziju Roma i Direktive o rasnoj jednakosti. Evropska unija naročito treba da prati da li države članice efikasno primenjuju princip inkluzivnog tržišta rada, kao jednog od osnovnih temelja Strategije aktivne inkluzije. Nacionalne vlade i lokalne vlasti takođe treba da razvijaju i sprovode intervencije i mere vezane za obrazovanje i zapošljavanje, kao i da razvijaju modele koje bolje integrišu Rome, državljane Evropske unije, na lokalnim tržištima rada. Socijalna preduzeća posebno mogu da igraju značajnu ulogu u integraciji Roma koji su suočeni sa diskriminacijom na tržištu rada i takvi modeli treba da budu promovisani i podržani od strane Evropske unije.

Naše preporuke

Evropska unija treba da:

- potvrdi da države članice sprovode politike inkluzivnog tržišta rada kao što je navedeno u Preporukama za aktivnu inkluziju
- postavi socijalnu tržišnu ekonomiju kao prioritet i ulaže u socijalna preduzeća, posebno ona koja za cilj imaju zapošljavanje nezaposlenih i ugroženih Roma

Države članice treba da:

- razvijaju i sprovode intervencije koje podžavaju Rome, državljane Evropske unije, na lokalnom tržištu rada¹⁰ uključujući i socijalna preduzeća na lokalnom nivou
- razmenjuju primere dobre prakse o integraciji Roma u tržišta rada na redovnim sastancima na nacionalnom nivou

Holistički pristup

Iako su četiri osnovna stuba svih politika, zdravstvo, obrazovanje, stanovanje i zapošljavanje važna, naši članovi insistiraju da je neophodan holistički pristup inkluziji Roma. Holistički pristup podrazumeva da se i elementi kulture i identiteta uzimaju obzir prilikom kreiranja politika i programa inkluzije, to jest da se ide dalje od zadovoljavanja pukih fizičkih potreba. Moramo prepoznati i poštovati romske kulture koje postoje, ali moramo prepoznati i da su Romi pojedinci koji imaju svoje jedinstvene snove i ciljeve u životu, koji se mogu razlikovati od snova pružalaca usluga ili stvaralaca politika.

Kako bi se izgradilo poverenje i međusobno razumevanje u raznovrsnom društvu, vreme i sredstva moraju biti uloženi u izgradnju interkulturalnih odnosa i aktivnosti koji pospešuju interkulturalni dijalog. Aktivnosti pomirenja i antidiskriminacije će takođe biti potrebne u državama gde je odnos između Roma i neroma pun izazova. Kako bismo izgradili socijalno kohezivna društva, moraćemo takođe i da edukujemo ili re-educujemo neromsku populaciju o romskoj istoriji i kulturi, na primer. Kultura posebno može biti korisna u smanjivanju jaza između različitih društvenih grupa. Konačno, videti pojedinca na holistički način znači gledati dalje od pukih materijalnih i fizičkih potreba, i uključuje sagledavanje i njegovih duhovnih potreba.

⁹ (Direktiva o rasnoj jednakosti i Direktiva o zapošljavanju zabranjuju diskriminaciju na tržištu rada na osnovu rase i etniciteta)

¹⁰ http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Memo-Roma-movement-091109_en.pdf

Usluge podrške na duhovnom planu, mogu znatno poboljšati lični razvoj, kao i pospešiti proces osnaživanja Roma. Crkve i organizacije povezane sa crkvom, mogu biti ključni učesnici u pružanju ovakvih usluga.

Romi i sloboda kretanja

Neki od naših članova u državama Zapadne i Severne Evrope primaju rastuće brojeve Roma iz zemalja Centralne i Istočne Evrope koji se privremeno sele radi zaposlenja. Uživajući svoja prava slobode kretanja, kao državljani Evropske unije, oni nisu u obavezi da se prijave u lokalnim samoupravama ukoliko u njima borave manje od tri meseca. Međutim, iz ovog razloga su tehnički često smatrani „turistima“, što im ne pruža pravo da ostvaruju pravo na socijalne usluge ili pravo na zdravstvenu zaštitu (izuzevši hitnu medicinsku pomoć). Naši članovi su zabrinuti da status „turiste“ znači da predstavnici vlasti namerno ne uviđaju prisustvo ove grupe i da izbegavaju da preuzmu odgovornost za isključenost koju oni doživljavaju.

Sloboda kretanja je jedan od temelja Evropske unije priznato Sporazumom. Međutim, boravišna prava koje omogućava sloboda kretanja su i dalje nejasna, posebno za pojedince koji nemaju ili više nemaju nijedan vid prihoda. Na primer, pristup hitnoj podršci i smeštaju, kao i pristup socijalnoj pomoći i dugoročnom smeštaju za beskućnike se razlikuje u zavisnosti od toga koja država članica je domaćin. Mnoge države članice kao poslednji izbor nude pokriće troškova putovanja nazad u državu porekla. Međutim, uprkos teškoj situaciji u kojoj se nalaze, značajan broj građana Evropske unije koji su beskućnici (uključujući i Rome) ne želi da se vrati usled izuzetno loših socio-ekonomskih uslova u državi iz koje dolaze. U tom slučaju je iseljenje Roma često loša upotreba javnih sredstava, jer oni, kao državljani Evropske unije, imaju pravo da ponovo doputuju. Dok želimo da naglasimo potrebu da vlade prepoznaju socijalna prava državljana Evropske unije koji se kreću, takođe želimo da potvrdimo da su uslovi ekstremnog siromaštva i isključivanja u pojedinim državama Centralne i Istočne Evrope, očigledni razlozi zbog kojih Romi migriraju i oni moraju biti rešeni.

Dok su izazovi sa kojima se suočavaju Romi u pokretu u potpunosti različiti od onih koje imaju oni koji žive sedelačkim životom u Centralnoj i Istočnoj Evropi, bolje razumevanje romske istorije, kulture i identiteta može pomoći onima koji rade sa Romima i u odlaznim i u dolaznim državama. Iz ovog razloga panevropske mreže poput Eurodiaconie mogu da predstavljaju idealnu platformu za olakšavanje prekograničnih partnerstava, umrežavanja i međusobnog učenja, kako bi se pružile kvalitetne usluge podrške na oba kraja putovanja. Naši članovi mogu da pruže informacije i vođstvo pre nego što Romi napuste svoje „domaće“ države, kako bi se bolje pripremili za realnost onoga što ih čeka, kao i da rade sa tek pristiglim Romima koji traže posao.

Važno je primetiti da Romi nisu jedini koji postaju isključeni prilikom kretanja unutar Evrope, i da sloboda kretanja ni u kom slučaju nije problem koji se tiče samo Roma. Pitanje slobode kretanja u Evropskoj uniji i uslovi socijalne sigurnosti su važna i osetljiva pitanja koja se vode na Evropskom nivou, dok izvestan broj država članica želi da izmeni pravila Evropske unije kako bi ograničila slobodu kretanja. Eurodiaconia je sastavila dokument o politikama o „Slobodi kretanja unutar EU: sprečavanje siromaštva mobilnih građana Evropske unije“ koji dodatno razmatra neke od izazova koji se odnose na slobodu kretanja i daje preporuke kako sprečiti socijalnu isključenost i siromaštvo mobilnih građana Evropske unije. Radi sticanja jasnijeg stava o ovom problemu i preporukama Eurodiaconie, molimo da proučite ovaj dokument.

Sveobuhvatne preporuke donosiocima odluka unutar Evropske unije i nacionalnim vladama

Evropska unija treba da:

- pažljivo prati sprovođenje nacionalnih strategija za inkluziju Roma, kao i preporuke iz 2013. godine o „Efektivnim merama integracije Roma“, povezujući izveštaje o napretku sa Evropskim semestralnim procesom kako bi se osiguralo da je inkluzija Roma deo socijalne i ekonomske politike

- nastavi da razvija razmenu međusobnog učenja i primera dobre prakse o inkluziji Roma između država članica, u bliskoj saradnji sa organizacijama civilnog društva
- obezbedi da Evropska platforma za integraciju Roma stvara prostor za stvarne dijaloge između civilnog društva i predstavnika država članica, kao i pravljenja preseka napretka koji je ostvaren tokom sprovođenja nacionalnih strategija za inkluziju Roma
- postaraju se da države članice sprovedu pristup aktivne inkluzije za Rome, sa podjednakim akcentom na tri temelja koje čine: odgovarajući minimalni prihodi, pristup kvalitetnim uslugama i inkluzivno tržište rada
- sprovedu strogu kontrolu o efikasnoj upotrebi evropskih sredstava usmerenih ka integraciji Roma.

Države članice treba da:

- osiguraju da su mere koje utiču na Rome u skladu sa principima predstavljenim u Evropskoj povelji osnovnih prava i u skladu sa Direktivom rasne jednakosti
- obezbede aktivno učešće Roma i organizacija civilnog društva u stvaranju, reviziji i sprovođenju nacionalnih strategija za inkluziju Roma
- obezbede učešće romskih zajednica u svim projektima, politikama i programima inkluzije (ozbiljno shvatajući potrebe Roma, što zahteva dijalog zasnovan na poverenju koje se vremenom razvijalo)
- ne obmanjuje Rome pukim deljenjem donacija; pojedinci moraju da se osećaju osnaženo kako bi nešto promenili i preuzeli kontrolu nad svojim životima
- uzmu u obzir kulturu i tradiciju Roma i heterogenu prirodu romskih grupa
- obezbede transparentan rad Nacionalnih kontakt tačaka za inkluziju Roma i njihovu saradnju sa civilnim društvom
- u potpunosti i efektivno učestvuju u radu Evropske platforme o inkluziji Roma
- obezbede da se nacionalne politike za inkluziju Roma efikasno sprovedu na lokalnom nivou
- obezbede održivost projekata inkluzije kroz neprekidne pozive za finansiranje, koji su dostupni svim organizacijama civilnog društva (uključujući i male nevladine organizacije)

novembar 2010. godine, ažurirano oktobra 2014. godine